BUCOVINENI ÎN VIAŢA CULTURAL-ŞTIINŢIFICĂ A ROMÂNIEI POSTBELICE (VI)[1]

VASILE I. SCHIPOR

Bukowiner im kulturell-wissenschaftlichen Leben Rumäniens in der Nachkriegszeit (VI)

(*Zusammenfassung*)[*]

Die Flucht und das Schicksal der Bukowiner Flüchtlinge in Juni 1940, bzw. März-April 1944 waren sogenannte „Tabu-Themen" in Rumänien vor den 1989er Ereignissen. Indem es die Forschungen in dieser Hinsicht weiterführt, gehört das dokumentarische Material *Bukowiner im kulturell-wissenschaftlichen Leben Rumäniens in der Nachkriegszeit* (VI) zu den wenigen alleinstehenden Werken, die diesen ergebnisreichen Forschungszweig gewählt haben.

Innerhalb der Beschäftigungen mit der Kulturgeschichte im allgemeinen, aber auch mit der Literatur- und Sozialgeschichte insbesondere, ergänzt die unterliegende Studie die bisherigen Kenntnisse durch die Forschung eines Bereiches der gegenwärtigen Geschichte, den die Forscher langer Zeit vermieden haben und der als Bestandteil des nationalen und europäischen kulturellen Patrimoniums verstanden wird.

In diesem Sinne und trotz vieler Schwierigkeiten (Zerstreuung der Bukowiner im ganzen Gebiet Rumäniens, die Auswanderung mancher von ihnen in den Okzident, die Unzuverlässigkeit einiger Quellen und der Mangel an Mitteln für Feld-, Archiv- und Bibliothekforschung, die Ablehnung oder sogar die Angst vieler Überlebenden, ihre Memoiren zu schreiben, das schwache Interesse der Nachfolger an der Familienforschung usw.) haben wir diese Studie verfasst, um sie zukünftig in einem biobibliographischen Nachschlagewerk mit alphabetisch geordneten, einer breiten Kathegorie von aus der Bukowina geflüchteten Bukowinern verschiedener Nationalitäten und Konfessionen zugänglichen Daten einzubeziehen. All das ist ein Beweis für die deutliche Präsenz der Bukowina in der kulturell-wissenschaftlichen Entwicklung des Landes durch eine hervorragende schöpferische, heute wenig bekannte und bewertete Tätigkeit.

Schlüsselwörter und -ausdrücke: Flucht, Vertreibung, Deportation, Ribbentrop-Molotov Pakt, europäisches Drama für mehrere Generationen, Kriegsopfer, politischer Schuld, ethnische

---

[1] Pentru întreaga problematică a temei, vezi un tablou mai amplu în *Bucovineni în viaţa cultural-ştiinţifică a României postbelice* (I), în „Analele Bucovinei", Rădăuţi–Bucureşti, anul XVII, nr. 2 (35), iulie–decembrie 2010, p. 367–374.

[*] Traducere: Ştefăniţa-Mihaela Ungureanu.

Analele Bucovinei, **XXII**, *1* (44), p. 105–128, Bucureşti, 2015

BDD-A32842 © 2015 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:59:26 UTC)

Diskriminierung und Hass, tragische Lebenserfahrungen, extreme Situationen, Authentizität und Ausdruckskraft, Trauma und soziale Marginalisierung, Erinnerungen an die Flucht, Bewusstseinsstrom, Humanisierung einer tragischen Welt, Bedauern und Nostalgie der Vergangenheit, Bewahrung des tragischen Gedächtnisses der Bukowiner, Genesung der moralischen Reflektion in der Öffentlichkeit, wenig bekannte und bewertete schöpferische Tätigkeit.

Refugiul şi destinul refugiaţilor bucovineni din iunie 1940 şi, respectiv, martie–aprilie 1944, au reprezentat un teritoriu tabu în România înainte de evenimentele din 1989. După evenimentele din 1989 aceste teme încep să fie frecventate de către istorici în cadrul unor proiecte de sine stătătoare.

Pentru bucovineni – ca şi pentru basarabeni – înţelegerile secrete dintre Hitler şi Stalin, parafate în 1939, au avut urmări catastrofale, producând o tragedie europeană pentru mai multe generaţii.

La fel ca toţi refugiaţii din toate locurile şi din toate timpurile, refugiaţii din Bucovina sunt victime ale războiului. Evenimentele din 1940 şi 1944 au produs o schimbare brutală a destinului lor. Ei îşi părăsesc casa şi locurile natale, fugind din calea sovieticilor şi devenind „vinovaţi politic" pentru că au fugit de pe teritoriul U.R.S.S. Statutul lor de refugiaţi este o vreme incert. Vina lor politică este deseori mascată prin indicarea locului de origine: „originari din Bucovina, stabiliţi pe teritoriul R.P.R. după 1 iunie 1940"; „transfugi sau fugiţi de pe teritoriul Uniunii Sovietice"[2]. Locurile lor de rezidenţă sunt Banatul, Vâlcea, Câmpulung Muscel, Piteşti, Braşov, Bucureşti, Deva, Sibiu, Cluj, Oradea, Iaşi, Piatra Neamţ, Gura Humorului, Rădăuţi, Suceava, precum şi unele localităţi rurale din preajma acestora (Caţa, judeţul Braşov; Iţcani, Costâna – Suceava; Dorneşti, Ţibeni – Rădăuţi, Vama. Aici ei îşi reorganizează întreaga lor viaţă, depăşind nu de puţine ori trauma anilor '40 şi marginalizarea socială prin calităţile lor recunoscute: „hărnicie, obişnuinţă de a face faţă greului, simţ al echilibrului, putere de adaptare, bună organizare a gospodăriei după modelul «neamţului», solidaritate familială şi de grup"[3].

Ca şi în cazul Aniţei Nandriş[4], credinţa în Dumnezeu, cultul familiei, grija aparte pentru copii, mergând adeseori până la sacrificiul de sine şi dragostea de ţară îi

[2] Conf. Ruxandra Cesereanu, *Comunism şi represiune în România. Istoria tematică a unui fratricid naţional*, Iaşi, Editura Polirom, Colecţia „Plural M", Seria „Idei contemporane", 2006, p. 142–146.

[3] *Ibidem*, p. 150.

[4] Vezi Aniţa Nandriş-Cudla, *20 de ani în Siberia. Destin bucovinean*, Bucureşti, Editura Humanitas, 1991, 184 p. Cartea, „o capodoperă spontană şi naivă a deportării", este premiată de Academia Română în 1992 şi tradusă în mai multe limbi de circulaţie europeană.

BDD-A32842 © 2015 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:59:26 UTC)

caracterizează pe refugiaţii bucovineni, ajutându-i să supravieţuiască în deceniile de după război şi să se afirme chiar în viaţa socială, economică, ştiinţifică, literară şi culturală din România.

Pentru convingerile lor politice, unii dintre refugiaţii bucovineni sunt arestaţi, condamnaţi şi închişi. Puţini reuşesc să plece în Occident, urmându-şi destinul pe drumurile anevoioase ale exilului.

Continuând preocupările menţionate mai sus (dar şi altele din literatura istoriografică a problemei), lucrarea noastră aspiră să aducă un spor de cunoaştere în istoria temei, prin explorarea unui teritoriu al istoriei contemporane ocolit vreme îndelungată de către cercetători şi înţeles de noi ca parte integrantă a patrimoniului cultural naţional şi european. Totodată, facem precizarea că lucrarea noastră se află în intimitatea unor obiective cu semnificaţie aparte în Bucovina de astăzi: – stimularea, formarea şi consolidarea unei conştiinţe noi, moderne privitoare la valoarea patrimoniului propriu, ca parte integrantă a patrimoniului european; – apropierea de orizonturi noi de înţelegere şi interpretare a faptelor ce aparţin acestui teritoriu al istoriei noastre postbelice; – stimularea interesului pentru cunoaşterea despovărată de clişee şi stereotipuri a istoriei noastre recente; – menţinerea vie a memoriei tragediei bucovinenilor din veacul trecut şi „însănătoşirea reflecţiei morale” în spaţiul public din România de astăzi şi din vecinătăţile sale.

Gândită astfel, în pofida multor dificultăţi (risipirea bucovinenilor pe întregul teritoriu al României, migrarea unora dintre ei în Occident, precaritatea surselor şi a resurselor destinate cercetării sistematice de teren, arhivă şi bibliotecă, refuzul şi uneori chiar teama multor supravieţuitori de a-şi scrie amintirile, inapetenţa urmaşilor pentru recuperarea memoriei familiei etc.), lucrarea noastră aspiră să devină un dicţionar biobibliografic de interes, cuprinzând fişiere deschise pentru o largă categorie de bucovineni, de diverse naţionalităţi şi religii, refugiaţi din Bucovina şi ordonate alfabetic. Toate acestea ilustrează, în primul rând, „prezenţa Bucovinei în evoluţia cultural-ştiinţifică a ţării”, despre care scria Traian Cantemir la începutul anilor ’80 din veacul trecut, printr-o remarcabilă „activitate creatoare”, astăzi insuficient cunoscută şi valorizată[5].

*

Bucevschi, Ştefan-Gheorghe. Născut în Sadagura-Cernăuţi la 17 aprilie 1920. Studii primare şi gimnaziale la Vijniţa. Absolvent al Liceului „Aron Pumnul” din

[5] Traian Cantemir, *Dimensiuni cultural-ştiinţifice bucovinene*, Cuvânt-înainte la volumul [I. Pînzaru, Petru Froicu], *Ştiinţa în Bucovina. Ghid biobibliografic*, vol. I. Suceava, Biblioteca Judeţeană, 1982, p. 3–7.

BDD-A32842 © 2015 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:59:26 UTC)

Cernăuţi şi al Facultăţii de Medicină Cluj, promoţia 1944. După absolvirea facultăţii este încorporat şi participă la operaţiunile militare de pe Frontul de Vest, apoi funcţionează ca medic la Sibiu (1945–1950), medic primar în specialitatea obstetrică-ginecologie la Bârlad, până la pensionare (1992).

Medicul Ştefan-Gheorghe Bucevschi se afirmă în viaţa medicală printr-o bogată activitate ştiinţifică: peste 320 de lucrări publicate în periodice de specialitate din România şi de peste hotare, participări la reuniuni ştiinţifice. În viaţa culturală şi publicistică locală se afirmă ca redactor la periodicul „Coordonate bârlădene", îndrumător al Cenaclului literar „Ferestre spre lumină", autor al unor piese de teatru interpretate de diferite trupe de artişti şi colecţionar pasionat de icoane şi documente bucovinene. În 1988 publică volumul de versuri *Şi despre dragoste.* Mai interesante sunt, însă, lucrările rămase în manuscris: *Bârladul odinioară şi astăzi* (monografie), *Istoria romanţată a Bucovinei*, o tetralogie: vol. I, *Cuţitul de aur*; vol. II, *Minciuna*; vol. III, *Ce vină a avut săracul Stalin*; vol. IV, *Un târg la graniţă.*

Mai puţin cunoscute sunt colaborările sale din anii de liceu la revistele „Freamătul literar" (Siret), „Iconar" (Cernăuţi), „Poetul" (Chişinău), unde publică versuri, „promiţând o poezie de largi concepţii"[6]. Reproducem un text, *Ţara Fagilor*, datând din această perioadă: „Învolburate-amurguri curg / în cântec verde din tulnice / prin timp doar fagii urcă lin / domoale creste de colnice. // Împovărate holde strâng / porfir şi aur peste valuri. / Oglinzi şerpuitoare duc / comori de linişti lângă maluri // şi-n curcube[i]e arcuite / din coastă-n coastă peste soare, / cro[i]esc grăbit cerc de lumini / săgeţi din zări spre zare"[7].

Cunoscute într-un cerc restrâns, dar nemenţionate în dicţionarele biografice din Bucovina sunt şi colaborările la „Septentrion", periodicul Societăţii pentru Cultura şi Literatura Română în Bucovina, fondat, la Rădăuţi, în 1990: *Câteva cuvinte despre hotarele Bucovinei*, anul II, nr. 4–5, 1991, p. 5; *Un remember necesar* (pledoarie pentru reluarea cercetărilor istoricilor bucovineni, români şi austrieci, de la sfârşitul secolului al XIX-lea, pledoarie animată de convingerea că „Bucovina nu a fost o ţară pustie şi că băştinaşii ei, românii, erau de rang şi cu drepturi asemănătoare sau chiar egale cu toţi nobilii din Imperiul Habsburgic şi de aiurea"), anul III–IV, nr. 6–7,

[6] Mircea Streinul, *Câteva cuvinte lămuritoare*, în *Poeţii tineri bucovineni*. Antologie publicată cu un cuvânt introductiv de Mircea Streinul şi cu un portret în peniţă de Rudolf Rybiczka, Bucureşti, Fundaţiile pentru Literatură şi Artă „Regele Carol II", 1938, p. 12.

[7] Ştefan Bucevschi, *Ţara Fagilor*, în „Freamătul literar", revistă de literatură, ştiinţă şi artă, Siret, anul V, nr. 1–6, 1937, p. 42.

BDD-A32842 © 2015 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:59:26 UTC)

1992–1993, p. 12–13; *Onomastica feminină în Bucovina*, anul VI, nr. 10–11, 1995, p. 1, 3–4.

Nemenţionată nicăieri rămâne şi lucrarea sa *Răzeşi, răzeşie în nordul Bucovinei*, Rădăuţi, Societatea pentru Cultura şi Literatura Română în Bucovina, 1993, 11 pagini, cu bibliografie şi o planşă cu moşiile răzeşeşti, realizată după Erich Beck, *Bukowina Land zwischen Orient und Okzident.*

Medicul bucovinean Ştefan-Gheorghe Bucevschi se stinge din viaţă în Bârlad, la 26 aprilie 1999[8].

Guga-Vlad, Taţiana. Născută la 13 noiembrie 1924, în localitatea Bălăceana, judeţul Suceava, în familia preotului Constantin Vlad şi a Elenei, născută Voronca. În iarna anului 1927, rămâne orfană de mamă. Îşi petrece copilăria la Iordăneşti, judeţul Storojineţ, împreună cu fratele ei, Vlad, într-o „casă cu multă lumină şi odihnitoare pace", fascinată de „farmecătoarea luncă a Siretului" din apropiere. Face şcoala primară la Iordăneşti (din 1930) şi Cernăuţi, unde studiază la Liceul Ortodox de Fete „Elena Doamna". Îşi petrece vacanţele de vară la Suceava. De la bunica sa dinspre mamă, Amalia-Matilda, şvăboaică, învaţă limbile germană şi franceză, bucurându-se de libertate în universul „grădinii fermecate" de lângă casa bunicilor, al periferiei multietnice a oraşului patriarhal de altădată, dar şi al poveştilor şi basmelor lui Ion Creangă şi ale fraţilor Grimm.

Pe 28 iunie 1940, pleacă în refugiu.

Locuieşte o vreme, împreună cu familia sa, la Suceava, apoi la Piteşti.

Revenind la Suceava în toamna anului 1940, îşi continuă studiile la Liceul de Fete „Doamna Maria" de aici.

După revenirea autorităţilor româneşti în Bucovina septentrională, în august 1941, preotul Constantin Vlad revine la Iordăneşti, iar în octombrie şi amândoi copiii rămaşi la Suceava, aflând cu toţii „cât de hain a fost cnutul bolşevic" aici. Taţiana Guga îşi continuă studiile la Liceul Ortodox de Fete „Elena Doamna". În iunie 1943 îşi trece bacalaureatul la Cernăuţi. Din toamna anului 1943 este învăţătoare suplinitoare la Carapciu pe Siret, apoi la Iordăneşti.

În martie 1944, la revenirea „fioroasei urgii bolşevice", primeşte ordin de evacuare la Şcoala primară din satul Hezeriş, plasa Lugoj, judeţul Severin. Pe

[8] Vezi Emil Satco, *Bucovina. Contribuţii cultural-ştiinţifice. Dicţionar*, vol. IX, Suceava, Biblioteca Bucovinei „I. G. Sbiera", 2000, p. 55–56; Emil Satco, *Enciclopedia Bucovinei*, vol. I, Iaşi–Suceava, Editura Princeps–Biblioteca Bucovinei „I. G. Sbiera", 2004, p. 160; Vasile I. Schipor, *Periodicul „Iconar", Cernăuţi, anul I, nr. 1, 2 şi 3 din 1935 se află în Bucovina*, în volumul *Bucovina istorică. Studii şi documente*, Cuvânt-înainte de D. Vatamaniuc, m. o. al Academiei Române, Bucureşti, Editura Academiei Române, Colecţia „Enciclopedia Bucovinei în studii şi monografii" (23), 2007, p. 515–516; Mircea Irimescu, *Societatea pentru Cultura şi Literatura Română în Bucovina (1862–2012). La 150 de ani*, Volumul II, *Voluntariat bucovinean*, Rădăuţi, Editura Septentrion, 2013, p. 96.

BDD-A32842 © 2015 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:59:26 UTC)

„drumurile de bejenie” ale noului refugiu, cunoaşte „gustul tare amar” al înstrăinării, ajungând la locul de evacuare, în Banat, la 6 mai 1944, „după şase săptămâni de pribegie”. Aici rămâne până la 24 august 1944, când pleacă la Crivina de Jos-Nădrag, unde stă până la începutul lunii septembrie 1945.

Revenită în Bucovina, se stabileşte la Suceava. Din octombrie 1945 este pedagogă la Liceul de Fete „Doamna Maria”. Concomitent, se înscrie la Facultatea de Teologie, aflată în refugiu la Suceava, beneficiind şi de o bursă de studii, apoi la Facultatea de Filologie-Istorie a Universităţii „Al. I. Cuza” din Iaşi. Este absolventă a Seminarului Pedagogic Universitar condus de prof. univ. dr. Ilie Grămadă (1948). În primăvara anului 1848 obţine licenţa în Teologie. În acest an este numită profesoară în Vatra Dornei şi, potrivit unei mărturisiri târzii, tot acum ia sfârşit, oarecum, „viaţa [sa] de refugiat”.

La Vatra Dornei, funcţionează în învăţământ până în 1980. Alături de soţul său, Veniamin Guga, predă de toate: română, istorie, franceză, latină, educaţie fizică, desen, lucru manual, muzică.

După evenimentele din 1989, împreună cu soţul său, înfiinţează Filiala Vatra Dornei a Asociaţiei „Pro Basarabia şi Bucovina”, precum şi o filială locală a Societăţii Culturale „Arboroasa” de la Cernăuţi, „militând ardent pentru relaţia cu fraţii români din nordul Bucovinei şi din Basarabia, organizând vizite reciproce, donaţii de cărţi şi reviste”[9]. Activă în viaţa culturală locală, Taţiana Guga-Vlad participă aproape în fiecare an la sărbătoarea „Limba noastră cea română”, organizată la Cernăuţi în cea de a doua duminică a lunii septembrie, „trăind mereu cu dorul de acasă” şi fiind însufleţită de un adevărat crez identitar: „Păstrăm şi vom păstra legături strânse cu cei rămaşi în nordul Bucovinei şi Basarabia, transmiţând urmaşilor noştri şi ai lor dragostea de limbă, pe care n-avem voie s-o degradăm, respectul faţă de tradiţiile şi credinţa strămoşească, precum şi dorinţa de unire”[10].

La Vatra Dornei este activă, totodată, şi în cadrul Forumului German. În perioada 1996–2002 predă limba germană în grădiniţele dornene.

Taţiana Guga-Vlad publică versuri în revista Liceului Ortodox de Fete „Elena Doamna” din Cernăuţi (1942–1943), dar şi articole diverse în periodice contemporane: „«Ţara Fagilor». Almanahul cultural-literar al românilor

[9] Aspazia Oţel-Petrescu, *Să o cunoaştem pe Taţi*, în volumul *A fost odată*, Bucureşti, f. ed., 2011, p. 375. Pentru evocarea caldă a colegei şi prietenei sale de la Cernăuţi, înzestrate cu „har scriitoricesc”, precum şi pentru bogăţia de informaţii diverse, vezi tot aici p. 369–376, 376–436.

[10] Taţiana Vlad-Guga, *Fugiţi de urgia bolşevică*. Mărturiile autoarei şi ale altor refugiaţi din vechea Bucovină, Bucureşti, Editura Christiana, 2013, p. 201.

BDD-A32842 © 2015 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:59:26 UTC)

nord-bucovineni" (Cernăuţi), „Crai nou", „Monitorul de Suceava" (Suceava), „Dor de Basarabia" (Iaşi").

Începând din 1997, îşi publică versurile şi în volum: *Ibi domo sum*, l997, Hliboca-Cernăuţi, Biblioteca „Arboroasa", 1997 (cu o versiune bilingvă germană-română, Suceava, Forumul German, 2003); *Rană deschisă*, Bucureşti, Editura Christiana, 1999 (ediţia nouă, Timişoara, Editura Mirton, 2001); *Dor de Cernăuţi. Czernowitzer Sehnsucht*, Ediţie bilingvă română-germană, Botoşani, Editura Axa, 2003; *Eterne vise*, Botoşani, Editura Axa, 2006; *Dor de acasă. Heimweh*, Ediţie bilingvă română-germană şi germană-română, Botoşani, Editura Axa, 2008; *Frământări*, Bucureşti, Editura Christiana, 2010; *Casa inimii*, versuri şi proză, Bucureşti, Editura Gutenberg, 2012.

Două din cărţile publicate de Tatiana Guga-Vlad prezintă interes pentru cercetarea noastră. Cea dintâi este *Fugiţi de urgia bolşevică*. Mărturiile autoarei şi ale altor refugiaţi din vechea Bucovină, Bucureşti, Editura Christiana, 2013, 270 p. Cartea este precedată de două cuvinte introductive. În cel dintâi, *Pildă de slujire a românismului*, p. I–III, Dumitru Covalciuc, preşedintele Societăţii Culturale „Arboroasa" din Cernăuţi, afirmă, între altele: „Scrierile doamnei Vlad-Guga sunt veritabile cărţi ale memoriei unui neam răstignit pe steaua cu cinci colţuri a hidrei comuniste. Energică, răzbătătoare, dotată cu un dezvoltat spirit de observaţie, adeveritoare şi prin scris a ceea ce într-o orânduire a depersonalizării umane şi a denigrării valorilor morale creştine a fost crimă, oroare, suferinţă, nonagenera Taţiana Vlad-Guga ne dă încă o relevantă lecţie de slujire a românismului" (p. III). Cel de al doilea, *Cuvânt despre autoare. O viaţă în refugiu*, p. III–V, este semnat de Nicolae Şapcă, vicepreşedinte al Societăţii pentru Cultură Românească „Mihai Eminescu" din regiunea Cernăuţi, originar din Iodăneşti, satul în care a copilărit autoarea. Cartea, potrivit aprecierii sale, reprezintă „un bocet al inimii autoarei, în care [aceasta] îşi împărtăşeşte amintirile trăite din copilărie şi până acum, la aproape nouă decenii", fiind, totodată, şi „o pagină din istoria neamului nostru pe care au trăit-o sute de mii de români" (p. V).

Cea mai mare parte a cărţii, acoperind trei capitole, cuprinde mărturiile autoarei referitoare la refugiu, p. 1–203.

Fosta elevă a Liceului Ortodox de Fete „Elena Doamna" din Cernăuţi îşi aminteşte şi după şapte decenii de clipele de haos din ziua de 28 iunie 1940, „zi blestemată", ce pune stăpânire, despotic, pe Cernăuţi. Pentru unchiul său, care intră în casă „ca o furtună" şi aduce vestea năprasnică, dar şi pentru mulţi alţi bucovineni, abandonarea părţii de nord a Bucovinei de către autorităţile române este percepută ca o faptă de „laşitate" şi „trădare" uluitoare: „– Fugim, fugim! Aglaia, ia repede actele, banii, bijuteriile şi nişte haine, pune-le într-un cufăr, că fugim, fugim..., striga el ca

BDD-A32842 © 2015 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:59:26 UTC)

scos din minţi, alergând încolo şi încoace prin camere. Era roşu la faţă şi-i curgeau broboane de sudoare pe frunte. [...] Vin ruşii, vin comuniştii [!] Porţile închisorii s-au deschis, oraşul e plin de derbedei, hoţi, criminali şi comunişti. Fugim, fugim! În oraş nu mai e nicio autoritate. Toţi conducătorii au părăsit Cernăuţii, ne-au trădat. [...] Unii, care aveau radio, au aflat povestea trădării: regele renunţă la Bucovina şi Basarabia fără a trage un glonţ, iar armata a primit ordin să se retragă fără luptă, lăsându-i pe invadatori să intre după bunul lor plac pe pământurile noastre. Câtă laşitate, ce trădare! Nemaipomenit! Şi nici măcar aceşti măgari de sovietici n-au ţinut cont de ultimatumul pe care l-au dat. Ne-au invadat imediat, fără să aştepte cele trei zile în care populaţia s-ar fi refugiat, că doar mult mai mulţi ar fi vrut să plece. Cine ştie câţi vor fi deportaţi şi ucişi dintre bunii români rămaşi acolo fără voia lor!”[11]

Imaginea fostului oraşul cosmopolit şi fermecător din vremurile de pace, convivialitate şi belşug, pe care o creionează acum, în fugă, Taţiana Guga-Vlad, este cutremurătoare: „Abia am reuşit să ne urcăm în tramvaiul care era arhiplin. N-am putut pricepe de ce era tramvaiul ticsit de lume. Toţi călătorii aveau priviri speriate şi erau muţi, parcă. Pe Strada Ştefan cel Mare nu era picior de om. De ce oare? Dar, când am ajuns în Strada Regina Maria, stradă cu foarte multe magazine mari, ce să văd şi totodată să mă cutremur? Pe ambele părţi ale străzii, vitrinele erau sparte. Prin ele şi prin uşile larg deschise, ieşea golănimea oraşului încărcată cu de toate: blănuri, haine, saci cu ghete, saci cu zahăr, cafea, sticle cu băuturi, stofe de tot felul, coşuri cu vase, o imagine tulburătoare, nu alta. [...] Oamenii ţipau, se încăierau pe străzi, unii fugind, alţii vociferând şi dând din mâini. Un întreg vacarm, un oraş în plină debandadă şi dezordine, oraş părăsit de toate autorităţile”[12].

Refugiindu-se în grabă, bucovinenii care au apucat drumul pribegiei se simt „copii orfani şi de izbelişte”, „lepădaţi ca nişte câini”, „pradă bolşevicilor”. Panica şi o „spaimă cumplită” pun stăpânire pe această lume abandonată şi risipită, rămasă „fără nicio apărare în faţa hoardelor invadatoare”, fugind înspăimântată cât mai departe de hotarele cotropite. Mărturisirea trăirii dramatice a tinerei căutând, în Piteşti, un adăpost împreună cu familia sa, este memorabilă: „În sinea mea clocoteam de revoltă, dar tăceam ca o laşă. Mă durea durerea ţării atât de sfâşiate. O ţară plină de refugiaţi. Unde o să încăpem atâţia?”[13]

Ţara pe care o străbate adolescenta din Bucovina în cel de al doilea refugiu, cel din primăvara anului 1944, este o lume în derută, trăind sub „teroarea istoriei”

[11] *Ibidem*, p. 2, 3, 13–14.
[12] *Ibidem*, p. 6–7.
[13] *Ibidem*, p. 30.

BDD-A32842 © 2015 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:59:26 UTC)

experienţe dramatice de viaţă: „Tare ne mai temeam pentru viitorul ţării, fără să ştim ce urgie ne mai aşteaptă”[14]: „Au început să apară peste tot, în sate şi oraşe, soldaţi sovietici care se îmbătau şi făceau adevărate urgii: luau porci, viţei, găini, raţe, gâşte, le tăiau, ca şi cum ei ar fi fost stăpâni în casele oamenilor. Lumea începuse să se teamă de a mai ieşi seara din casă. Aceşti soldaţi, în stare de ebrietate, erau violenţi şi deci foarte periculoşi. Dacă îndrăzneai să te opui unei dorinţe de-a lor, puteai fi imediat împuşcat. Fetele sau femeile mai în vârstă, găsite pe câmp, sau chiar pe uliţă sau singure în casă, erau violate. [...] Sovieticii, care veniseră ca «eliberatori», se purtau ca nişte duşmani feroce, ca stăpâni, deşi la finele războiului fuseserăm tovarăşi de arme. Prădau pe unde umblau ca bezmeticii, distrugând totul în calea lor, ca nişte sălbatici. Asta a fost marea binefacere şi bucurie că trupele sovietice ne-au «eliberat»”[15].

Memoria prodigioasă a autoarei ne oferă o bogăţie de informaţii referitoare la oameni şi locuri, mentalităţi, obiceiuri, viaţa de zi cu zi, petrecută pe drum şi în refugiul din Banat, grai/graiuri, regimul alimentar şi organizarea gospodăriei, grădinărit, igienă, boli (urticaria, scabia/râia, epidemia de tifos exantematic), secetă, foamete, deportarea germanilor în U.R.S.S., reîntoarcerea din evacuare. Iată un fragment ce descrie masa din Ajunul Crăciunului, petrecut în Banat, la Crivina de Jos, „conform tradiţiei bucovinene”: „Astfel, în seara de Ajun, după o zi de post, ne-am delectat, ca şi la Iordăneşti, cu nouă sau douăsprezece feluri de bucate şi anume: borş de sfeclă cu urechiuşe umplute cu piure de bob cu ceapă prăjită, plăcinte cu varză şi altele cu ceapă, mâncare de bob, mâncare de ciuperci, sarmale de post, pelincile Domnului, grâu fiert îndulcit cu miere, cu nucă şi mac, compot de prune, cornuleţe de vanilie de post”[16].

Observaţiile autoarei pun în evidenţă uneori, prin contrast, obiceiuri ale bucovinenilor, oameni harnici şi inventivi, practici, cu dragoste de viaţă: „Pădurile erau pline de hribi, pe care bănăţenii nu îi cunoşteau şi deci nu-i culegeau. Livicuţa, avându-i din belşug, gătea adevărate delicatesuri: hribi cu smântână, pané, muraţi, prăjiţi, copţi, umpluţi, tocăniţă şi altele. După un asemenea ospăţ, stropit şi cu niţel vin sau câţiva stropi de ţuică de dude, uitam de necazul nostru de refugiaţi”[17].

Rememorând perioada refugiului din 1944–1945, Taţiana Guga-Vlad consemnează cu amărăciune: „Eram refugiaţi veritabili, nu numai evacuaţi [...] Noi am

[14] *Ibidem*, p. 153.

[15] *Ibidem*, p. 153–154. Pentru meditaţia pe această temă, vezi şi un text în versuri, *In memoriam Gheorghe Pivin-Leandru*, publicat în volumul *Frământări*, Bucureşti, Editura Christiana, 2010: „Când veniră bolşevicii / şi prădatu-ne-au tot natul, / frunte-au fost numai calicii, / în Siberia ni-i satul.... / Prăpădită-i Bucovina / şi pârloagă ni-i grădina” (p. 18).

[16] Taţiana Vlad-Guga, *Fugiţi de urgia bolşevică*..., p. 152.

[17] *Ibidem*, p. 137.

BDD-A32842 © 2015 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:59:26 UTC)

rămas pentru totdeauna nişte amărâţi de refugiaţi, nişte nimenea fără ţară, cărora oricine le putea reproşa: – De ce v-aţi părăsit casa şi averea?”[18] Peste tot, refugiaţii din Bucovina care fug din faţa „puhoiului bolşevic” sunt priviţi cu neîncredere şi suspiciune, uneori cu dispreţ (precum hangiţa din Orăştie, care „vorbea foarte stricat româneşte, avea stimă faţă de ruşi şi de comunişti şi un dispreţ notoriu faţă de refugiaţi” şi se simt uneori străini în propria lor ţară („fraţii români de aici [Lunca Câlnicului] nu ni-s fraţi”[19]), „pribegi pe drumuri”. Ei trăiesc cu frică („frica domnea însă în mine nu numai noaptea, ci şi ziua”, „spaima deportării mă copleşea mereu”), sunt prudenţi, trec prin stări încărcate de tensiune (de la nelinişte şi teamă până la coşmar şi disperare).

În subcapitolul *Comisia de repatriere*, p. 163–167, dar şi în *Vânătoare de refugiaţi*, p. 208–212, autoarea face referire la destinul dramatic al refugiaţilor bucovineni, marcat în unele cazuri de aplicarea fără discernământ a prevederilor punctului 5 din Convenţia de armistiţiu din 12 septembrie 1944, publicată în „Monitorul oficial”, nr. 219, din 22 septembrie 1944. Mărturisirile autoarei de aici impresionează şi astăzi: „Tata era chemat aproape zilnic la primăria din sat şi îndemnat să se repatrieze, să plece de bunăvoie înapoi la Iodăneşti. În zadar le arăta el actele că fuseserăm în 1940–1941 refugiaţi în Suceava, arătându-le şi certificatele de absolvire, diploma de bacalaureat pe care scria că am frecventat atât eu cât şi Mircea clasa a VI-a la un liceu din Suceava. Ei nu voiau să creadă că aceste acte nu sunt falsificate” (p. 164); „Toţi refugiaţii, de oriunde ar fi ei, rămân ancoraţi sufleteşte de pământul, credinţa, limba şi datinile strămoşeşti şi, de obicei, trec la cele veşnice cu acelaţi dor neîmplinit” (p. 212).

Puţine sunt clipele frumoase din această „desţărare”/înstrăinare dureroasă, pe care Taţiana Guga-Vlad şi le aminteşte cu nedisimulată bucurie, precum plimbarea cu drezina în Banat: „Înainte de a pleca la Crivina, Iolanda m-a invitat la o «plimbare» cu drezina. A fost o excursie de neuitat. Nici până atunci şi nici de atunci n-am mai călătorit cu o drezină. Pentru mine a fost ca un vis, ca un basm. Drezina «zbura» cu noi când pe vârful muntelui, când în valea adâncă, pe lângă arbori înverziţi şi păsările care păreau că se luau la întrecere cu zborul nostru”[20].

Capitolul IV, *Mărturii ale altor refugiaţi*, p. 204–246, prezintă, de asemenea, interes pentru tema noastră. „Amintirile celor care au trăit calvarul refugiilor – precizează aici Taţiana Guga-Vlad – întregesc paginile de istorie ale neamului

[18] *Ibidem*, p. 165.
[19] *Ibidem*, p. 122, 109.
[20] *Ibidem*, p. 161.

BDD-A32842 © 2015 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:59:26 UTC)

românesc", oferind celor interesaţi şi „multe învăţăminte". În aceste pagini găsim date şi informaţii referitoare la alţi câţiva refugiaţi, cunoscuţi direct de către autoare. Iată lista acestora: – Maria Tovarniţchi, originară din Iordăneşti, căsătorită cu Ion Carp, grădinarul Parcului Staţiunii Balneare Vatra Dornei, supravieţuitor al masacrului de le Fântâna Alba, din 1 aprilie 1941, p. 205–206; – Maria Rohozneanu, născută în 1937 în satul Huta Veche, de lângă Crăsnişoara şi Ciudei, p. 206–212; – Gheorghe Poştariu, originar din comuna Ceahor-Cernăuţi, refugiat în România împreună cu soţia sa, Domnica, p. 212–218. Povestea acestei familii de bucovineni este cutremurătoare. Numeroasă, ca multe alte familii româneşti de altădată, alcătuită din opt copii, familia Poştariu din Ceahor cunoaşte „calvarul jugului sovietic şi al refugiului". Drama copiilor este impresionantă. Veronica, ajutată de familia doctorului Kissinger, reuşeşte să plece în Germania în toamna anului 1940. După internarea sa într-o tabără de repatriaţi, se întoarce în Bucovina în 1941. În martie 1944 se refugiază în Oltenia, de unde, în 1951, este ridicată şi deportată în Bărăgan, la Urleasca-Brăila, unde stă până în 1957, apoi se stabileşte la Timişoara. Elena, refugiată tot în Oltenia, este deportată în Bărăgan, la Dâlga-Călăraşi, unde trăieşte până în 1957. Vasile cunoaşte amândouă refugiile şi moare la Dâlga, judeţul Călăraşi. Ion, rămas acasă, este deportat în 1946 la minele din Urali. Fuge de aici, dar este prins şi deportat la minele de cărbuni din Donbas. Grigore este ridicat de Paşti, în 1941, şi deportat în Siberia, unde trece prin mai multe lagăre până în 1948, când se întoarce la Ceahor. Dumitru este deportat în Karelia, la muncă silnică în pădure (1946–1950). Constantin, înrolat în Armata Română, este rănit la Odessa. Pentru faptele sale de arme, este răsplătit cu mai multe decoraţii: Crucea României, Virtutea Militară, Crucea de Fier. Ajunge locotenent colonel, iar din 1951 cunoaşte închisorile comuniste din România ca „duşman al poporului" şi „criminal de război", fiind închis la Gherla, Piteşti, Jilava şi Canal. Mama copiilor, Domnica Poştariu, este ridicată în 1951 şi deportată în Bărăgan, având domiciliul obligatoriu în localitatea Dâlga, judeţul Călăraşi. După eliberare, exasperată de „şicanele autorităţilor comuniste din România, bolnavă de leucemie şi roasă de dorul de casă", se repatriază la Ceahor şi, după un an, se stinge din viaţă. Gheorghe Poştariu, mezinul familiei, se refugiază în 1944 în Oltenia, împreună cu mama şi surorile sale, iar ulterior se stabileşte la Vatra Dornei.

Tatăl lor, Nicolae Poştariu, „gospodar de frunte din comuna Ceahor", îşi creşte copiii, două fete şi şase băieţi, „în spiritul credinţei strămoşeşti şi al dragostei de patrie". Are o gospodărie frumoasă, ocupându-se şi cu albinăritul. Este deportat în 1940 la minele de cărbuni din Donbas. Scăpat din deportare, în 1948, primeşte aprobarea de a pleca definitiv în România. În drum spre Cernăuţi, de unde urma să plece în România, este însă împuşcat în câmp.

BDD-A32842 © 2015 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:59:26 UTC)

Şi povestea cu Ana Pauker de aici este interesantă, prin insolitul ei. Gheorghe îşi face serviciul militar la pompieri, într-o unitate care îl angajează după lăsarea la vatră. Dorind să-şi viziteze mama şi surorile la Dâlga, în Bărăgan, cere audienţă la Ana Pauker. În adolescenţă aceasta era „activistă comunistă" în Cernăuţi, unde „vindea sâmburi de bostan şi avea legături cu doi ţărani comunişti din Ceahor": Chinciuc Dumitru şi Pidoima Toader. Într-una din zile, venind la o şedinţă în Ceahor, Ana Pauker trece pe lângă casa lui Nicolae Poştariu, care scotea tocmai atunci mierea din ştiubeie. După obiceiul locului, gospodarul „i-a dat de pomană un fagure şi un borcan de miere" acestei străine. Potrivit relatării de aici, temuta cominternistă Ana Pauker s-ar fi interesat dacă Nicolae Poştariu mai are stupi şi l-a ajutat pe Gheorghe, aprobându-i cererea. Mai mult decât atât, scrie Taţiana Guga-Vlad, ar fi dispus să fie dus la gară cu maşina partidului şi să i se cumpere bilet de călătorie la clasa I până la Dâlga (p. 217–218).

Interesante, pline de autenticitate, sunt şi poveştilor altor refugiaţi: Iulian Cobeli, originar din Stăneştii de Jos, p. 218–236; Varvara Andriciuc, născută în 1934, refugiată din Berhomet, p. 236–238; Wili Herbert, german bucovinean, originar din Vatra Dornei, repatriat în Germania, în 1940, trimis pe front şi prizonier la francezi, p. 240–246 („Viaţă de refugiat nu doresc la nimeni, pentru că oriunde ai ajunge nu vei fi decât un venetic, iar asta-i tare umilitor"[21]).

Ultimul capitol al cărţii, *După un sfert de veac*, p. 246–266, cuprinde relatări emoţionante privind vizita efectuată de Taţiana Guga-Vlad la Cernăuţi în 1968, dar şi referiri la prezenţa autoarei la Iordăneşti şi Cernăuţi după 1989: „În fiecare toamnă, venim din ce în ce mai mulţi din «Arboroasa» noastră dorneană pentru a întări frăţietatea cu românii, ajutându-i după puterile noastre cu cărţi şi reviste, pentru a-şi păstra nealterată limba strămoşească, tradiţiile, portul din străbuni şi, mai presus de toate, credinţa, dorindu-ne să trăim mereu uniţi în cuget şi-n simţiri" (p. 261).

Taţiana Guga-Vlad este unul dintre modelele noastre inconfundabile, care supravieţuieşte miraculos în România postbelică, răzbătând de-a lungul unor decenii de mari primejdii şi rătăciri, prin câteva trăsături definitorii, aidoma miilor de bucovineni dezrădăcinaţi: „cinstea, onoarea, buna înţelegere, dragostea faţă de aproapele şi de ţară"[22], pentru a mărturisi generaţiilor de astăzi şi de mâine în numele valorilor din

[21] *Ibidem*, p. 246. „Dincolo de vremurile grele de război şi de refugiile care au lăsat amprente ce nu se vor şterge niciodată – notează Taţiana Guga-Vlad la sfârşitul capitolului –, durerile produse de permanentizarea nemiloasei graniţe îi dor pe cei care au trăit în acele timpuri şi pe urmaşii lor, care şi astăzi trăiesc într-o forţată despărţire. Iar prin ei mocneşte în suferinţă neamul întreg (p. 246).

[22] *Ibidem*, p. 185.

BDD-A32842 © 2015 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:59:26 UTC)

Bucovina Veche şi ale României Profunde. Un fragment din „gândurile" sale de încheiere, din acest capitol, este o adevărată profesiune de credinţă şi ne îndeamnă la reflecţie: „Mărturiile despre refugii şi viaţa refugiaţilor sunt preţioase documente de epocă, pe care e bine să le cunoască şi cei care n-au gustat din urgia bolşevică şi din amara prigoană comunistă. Refugiaţii sunt un fel de pribegi în ţara lor, nişte dezrădăcinaţi, care, ca Pasărea Phoenix, au reînviat din propria cenuşă. Din munca cinstită ei şi-au făcut un crez, luptând cu credinţă nezdruncinată în Dumnezeu şi cu exemplară perseverenţă împotriva tuturor vicisitudinilor din calea lor, îndurând cu stoicism atât sărăcia lucie, cât şi umilinţa ucigătoare.

Generaţie crescută cu lacăt la gură, […] refugiaţii, păstrători ai datinilor strămoşeşti, buni cunoscători ai istoriei neamului românesc, se sting cu dorul neîmplinit după meleagurile înstrăinate.

Să nu fim nepăsători la durerile lumii şi, mai ales, ale Ţării. […] Dacă mai vrem să dăinuim pe acest pământ străbun, să ne îngrijim de viitorul urmaşilor urmaşilor noştri, să educăm tineretul în spiritul credinţei în Dumnezeu, al cinstei şi demnităţii, al dragostei de neam şi ţară: Gândurile-mi zboară / spre zare senină / către tine, Ţară, / plai de bucovină. // Mă doboară dorul, / inima-mi tânjeşte / pentru viitorul / spicului ce creşte…"[23]

Fotografiile reproduse în paginile cărţii sporesc forţa de evocare a discursului, fiind adevărate documente ale dăinuirii românilor în această margine de ţară, marcată, în repetate rânduri, de vitregiile istoriei.

Neobosită, nonagenara Taţiana Guga-Vlad îşi continuă seria scrierile sale, publicând recent o altă carte de interes, închinată fratelui său, refugiat bucovinean, fost deţinut politic: *Din calvar la altar. In memoriam Mircea Vlad*, Cu o prefaţă, *Părintele Mircea Vlad (1923–1984) – un exemplu de iubire şi slujire devotată a enoriaşilor, de păstrare şi consolidare a credinţei străbune*, de prof. univ. dr. Mihai Iacobescu, Suceava, f. ed., 2014, 200 p.[24]

---

[23] *Ibidem*, p. 267.

[24] Taţiana Guga-Vlad se bucură de apreciere în viaţa culturală şi în viaţa publică din Bucovina şi din regiunile învecinate. Vezi, între altele: Emil Satco, *Enciclopedia Bucovinei*, vol. I, 2004, p. 463; Ion Drăguşanul, *Taţiana Vlad-Guga, „Frământări"*, în „Monitorul de Suceava", Suceava, anul XV, nr. 220 (4511), 18 septembrie 2010; Adrian Popovici, *Taţiana Vlad-Guga – o „scriitoare a Bucovinei (...) a cărei viaţă a fost un adevărat calvar*, în „Crai nou, Suceava, anul XXIV, nr. 6 534, 29 aprilie 2014; Gheorghe C. Patza, *Taţiana Vlad-Guga, Fugiţi de urgia bolşevică*, recenzie, în volumul *Din Bucovina. Literatură, etnografie, folclor*, Iaşi, Editura Pim, 2014, p. 122–125 (Volumul reprezintă „un eveniment editorial, având o triplă valoare, de document literar, istoric şi etnografic"); *Fugiţi de urgia bolşevică*, articol nesemnat, în „Bistriţa News". Cultură – artă, periodic online, conf. www.bistritanews.ro, accesat de noi la 15 februarie 2015.

BDD-A32842 © 2015 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:59:26 UTC)

Mesajul înalt al trăirii şi al scrierilor acestei autoare din Bucovina este emoţionant, încărcat de semnificaţii profunde şi ne îndeamnă la reflecţie într-o lume ce îşi dispută aprig, cu încrâncenare, teritorii, resurse, hotare: „În casa inimii mele / e-atâta iubire, / de-ncape o lume întreagă: / grădină de flori, / trandafiri şi bujori, / prietenie. // Duşmanii ce vor / să pună zăvoare / la orice intrare, / găsi-vor la mine mereu / ferestre deschise, / cu ploaie de vise, / prin care intra-vor / prietenii calzi. // Prietenii vechi, / prietenii noi / intra-vor mereu / în casa iubirii / din sufletul meu”[25].

Rotică, Gavril. Pe numele său adevărat Gavril Rotariu, vede lumina zilei la 1 mai 1881, în localitatea Udeşti, din districtul Suceava. Este fiul lui Lazăr şi al Ilincăi Rotariu, ţărani. Face studii la Gimnaziul Greco-Oriental din Suceava şi la Şcoala Normală de Învăţători din Cernăuţi, fiind absolvent al promoţiei 1902.

Din 1902 funcţionează ca învăţător la Câmpulung Moldovenesc, unde este secretar al filialei locale a Societăţii „Şcoala română”. Gavril Rotică este unul dintre liderii mişcării de regenerare a învăţământului şi culturii românilor din această parte a Bucovinei, militând pentru realizarea unei infrastructuri moderne: şcoală în limba română, bibliotecă publică, tipografie şi librărie de carte. Membru activ al Societăţii Scriitorilor Români (din 1911), organizează în Bucovina şezători literare, la care participă cei mai importanţi scriitori români ai vremii.

În 1914, la izbucnirea Primului Război Mondial, se refugiază la Bucureşti, apoi la Iaşi, activând pentru intrarea României în război (1915–1916). Membru al Societăţii pentru Cultura şi Literatura Română în Bucovina. Membru în Asociaţia Corpului Didactic Român din Bucovina (1909–1921) şi în Adunarea Eparhială a Arhidiecezei Bucovinei. Membru în Consiliul Naţional Român din Bucovina (octombrie–noiembrie 1918). După Războiul de Întregire, funcţionează ca profesor la Şcoala Normală din Cernăuţi (1919–1920), apoi este deputat şi senator din partea P.N.L. în Parlamentul de la Bucureşti, inspector general al artelor pentru Bucovina, având contribuţii la integrarea Bucovinei în sistemul administrativ şi cultural românesc.

Gavril Rotică debutează publicistic, cu versuri, la Cernăuţi, în „Deşteptarea”, gazetă pentru popor, semnând cu pseudonim (1901). Ulterior, colaborează la mai multe periodice ale vremii: „Junimea literară”, „Sămănătorul”, „Viaţa românească”, „Convorbiri literare”, „Neamul românesc”, „Luceafărul”, „Ramuri”, „Flacăra”, „Cosânzeana”, „Sburătorul”, „Revista Bucovinei”, „România nouă”, „Ţara noastră”. Participant la marea culegere de folclor întreprinsă în Bucovina de Matthias

[25] Taţiana Guga-Vlad, *Casa inimii*, în volumul *Casa inimii*, Bucureşti, Editura Gutenberg, 2012, p. 15.

BDD-A32842 © 2015 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:59:26 UTC)

Friedwagner în perioada 1905–1914. Ca publicist, îşi începe activitatea în 1915, publicând o suită de articole în „Naţionalul”, după care publică articole în „Voinţa”, lucrează la Iaşi în redacţia periodicului „România”, iar din 1918 este colaborator al gazetei „Glasul Bucovinei”, aici fiind şi redactor (din 1929). Preşedinte al Sindicatului Ziariştilor din Bucovina.

Refugiat la Bucureşti, în 1940, la invazia sovietică de la sfârşitul lunii iunie.

Gavril Rotică îşi publică articolele sale reprezentative în câteva broşuri greu de găsit astăzi: *Cele două Românii*. Articole şi impresii din zilele de suferinţă (Bucureşti, 1919), *Bucovina care s-a dus*. Articole despre oameni, locuri şi fapte (Bucureşti, 1919), *Dintr-un colţ al României Mari* (Bucureşti, 1921), care ilustrează valorile Bucovinei, realităţi sociale ale timpului şi îndeamnă cu însufleţire la conservarea românismului şi la unitatea politică a românilor. Dintre articolele sale, de interes astăzi pentru cercetarea ştiinţifică: *În slujba gândului şi sufletului românesc. Slova. Muzica. Teatrul*, în volumul Ion I. Nistor (editor), *Zece ani de la Unirea Bucovinei*, Cernăuţi, Institutul de Arte Grafice şi Editură „Glasul Bucovinei”, 1928, p. 229–241; *Petre Liciu în Bucovina*, în „Calendarul «Glasul Bucovinei» pe anul 1920, p. 114–116.

Volumele sale de vresuri sunt: *Poezii* (Vălenii de Munte, 1909, cu o nouă ediţie la Câmpulung Moldovenesc, în 1911); *Poezii*, Cu prefaţă de Sextil Puşcariu (Bucureşti, 1922); *Paharul blestemat* (Bucureşti, 1924).

În poeziile de până la Marele Război, Gavril Rotică este „îndatorat sămănătorismului”, fiind „un epigon” al lui Octavian Goga: „Din slava lumilor albastre, / Într-o senină dimineaţă, / Trezit-ai plângerile noastre / Tu, veşnic dragă cântăreaţă. // Vestit-ai ceasul de pornire / În larg de câmp, la sfânta muncă, / Şi-n limpezi stihuri de slăvire / Ai coborât sfânta poruncă. // Dar nu ştii că pe noi ne doare / Seninul stihurilor tale, / Tu cânţi când semănăm sudoare /Şi ce răsare-i numai jale. // Tu cânţi când ţărna o frământă / La noi copiii şi părinţii, / Dar din sudoarea noastră sfântă / Nu noi, ci alţii-şi scot arginţii. // Robită-i primăvara noastră / Şi glasu-i în văzduhuri geme, / Când te înalţi cântând măiastră / Şi-n urmă-ţi se-mpletesc blesteme. // Prefă-ţi cântarea în plânsoare / Şi du-o altor zări mai bune / Şi, soro-n jalnică cântare, / Robia muncii noastre-o spune” (*Ciocârliei*, în „Junimea literară”, III, nr. 6, iunie 1906, p. 109); „Plâng munţii noştri şi pe şesuri / Tot jalea satu-l înveşmântă. / În sfinte funduri de biserici, / Sub lespezi, ţărna se frământă: // E duhul mamelor străbune, / Înlănţuit în ţărna sură, / E sânge ce-ar voi să strige / Că viaţa unui neam se fură // Şi noaptea-mbrobodit-a ţara; / Nu-i nimeni cine să audă / Un glas înăduşit de mamă, / A lutului prea sfântă trudă: // Pleacă-ţi urechea, strănepoate! / Străbunele pe voi vă cheamă / Şi geme în adânc pământul / Că noaptea nu se mai destramă. // Pleacă-ţi urechea, strănepoate! / Şi ascultaţi-le cuvântul / De mame ce născură glorii / Şi ne-au făcut vestit pământul. // […] La voi nădejdile de mâine / Un neam din noapte şi le-ndreaptă /

BDD-A32842 © 2015 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:59:26 UTC)

Şi de la pruncii voştri, mame, / Seninul dimineţii-aşteaptă ! // Cuvântul vostru-i o putere / Nebiruită nici de-o lege / Şi ziua visurilor noastre / Din noapte poate s-o deslege, // Uniţi-vă în gând voi, mame, / Şi-un gând sfinţească-a voastră cale: / Copiii voştri să ne treacă / Dincol' de lacrimi şi de jale!" (*Femeilor române de la noi*, în „Junimea literară", anul III, nr. 10, octombrie 1906, p. 169)

În landschaftul bucovinean al epocii, poezia lui Gavril Rotică se distinge prin câteva trăsături definitorii: „frumuseţea aspră" a copilăriei, farmecul satului şi al naturii bucovinene în opoziţie cu traiul oprimat şi înstrăinarea neamului său, aşteptând „destrămarea nopţii" şi „seninul dimineţii" izbăvitoare, simplitatea discursului liric şi grija pentru „elaborarea imagistică şi prozodică". „Militantismul naţional" este principala temă şi în poezia lui Gavril Rotică de după război, cuprinzând „stihuri mobilizatoare", optimiste, elaborate în perioada 1916–1917, care au darul de a solidariza şi regenera conştiinţele naţiei. Versurile din volumul *Paharul blestemat* (1924) părăsesc, însă, acest filon, evoluând spre „poezia subiectivă" şi consacrându-se trăilor erotice, ca „otravă" de care omul este fatalmente dependent, prezentate într-un spectru larg al stărilor contradictorii: incertitudine, nelinişte, zbucium, bucurie, chin, adoraţie, blestem. Evoluând „de la elogiul cătunului" până la „invocarea parfumurilor şi foşnetelor de mătase" şi exploatând „filonul sentimental trubaduresc", lirica lui Gavril Rotică se „emancipează de obsesia lui Goga", câştigând mai ales în fluiditatea expresiei, „fără a se ridica deasupra orizontului", însă menţinându-se într-o „erotică îmbibată de tandreţe".

La Cernăuţi, „Calendarul Societăţii pentru Cultura şi Literatura Română în Bucovina pe anul 1914", alcătuit de Ion I. Nistor, îi publică două texte: *În colţ la crâşma cu trei fete*, p. 95; *La zilele de vară...*, p. 121 („S-a dus de-acum şi timpul celor din urmă mure, / E toamnă pretutindeni, pe coaste, pe pădure... / E toamnă-n munţi şi nime nu urcă, nu coboară / Pe drumul care duce la vilele de vară. / E toamnă şi la vile, şi nimene nu ţese / Pentru iubire mreje afară pe la mese, / Doar nişte slove scrise mai mult de nerăbdare / Când se părea prea lungă frumoasa aşteptare, / De-au mai rămas ici-colo pe mese ca să spu[i]e / Cui rostul le-nţelege de-o scumpă cărăru[i]e. / La marginea pădurii nu mai păşeşte-alene / Ispita, nu-şi mai poartă mişcările viclene / Ca să înşele ochii, frumoasa prefăcută, / Să-nşele bănuiala în urma ei născută, / La marginea pădurei cu mese părăsite / Din ochi nu mai scânteie răspunsuri prigonite... / Şi-n zare, când s-aprinde luceafărul de sară, / Din raze cea mai tristă la vile şi-o coboară, / La vilele cu mese şi cu pustii balcoane... / La vilele de vară fereştile cu obloane / Par nişte ochi ce-n triste amurguri s-au închis / Să mai viseze-odată frumosul verii vis".

BDD-A32842 © 2015 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:59:26 UTC)

Pseudonime: Gavril Rotică, Rotică-Dumbrăveanu.

Gavril Rotică, „cel mai reprezentativ poet al «Junimii literare»” de dinainte de război (Constantin Loghin), „cel mai de seamă poet bucovinean de până la 1918” (Constantin Teodorovici), „bardul Bucovinei” şi al „universului domestic” (Mihail Sadoveanu), „un rural câmpulungean” căruia i-a fost dat „să exprime amorul discret, cu sfiiciuni de fecioară şi ezitări de moralist” (Eugen Lovinescu), se stinge din viaţă la 1 iulie 1952 în Bucureşti[26].

Trebici (Trebiş), Vladimir. Născut la 28 februarie 1916, în Horecea-Mănăstirii (Liudi Horecea), suburbie a Cernăuţilor. Fiul lui Atanasie, fost salariat la Mitropolia Bucovinei, şi al Anei, născută Nica. Şcoala primară la Cernăuţi (1921–1926), după care îşi continuă studiile la Liceul „Aron Pumnul” (1926–1933), cu bacalaureat obţinut în sesiunea din iunie 1933. Studii superioare la Facultatea de Litere şi Filosofie şi la Facultatea de Drept de la Universitatea din Cernăuţi. Licenţiat în filosofie şi litere (principal: istoria filosofiei; secundar: sociologia şi istoria românilor), în 1938, şi al Facultăţii de Drept de la Universitatea din Cernăuţi (1939). Absolvent al Seminarului Pedagogic Universitar din Cernăuţi, având specialitatea principală filosofia, iar cea secundară istoria (1938). Membru al Societăţii studenţeşti „Bucovina”. Profesor la Liceul Militar „Ştefan cel Mare” din Cernăuţi (1939).

Înrolat în armată şi participant la operaţiunile militare de pe Frontul de Răsărit, începând cu 15 august 1942. Din 1943, prizonier, timp de trei ani, la Armavir, regiunea Krasnodar din U.R.S.S. Pus în liberate la 8 noiembrie 1946.

La sfârşitul anului 1946, stabilit în Bucureşti, cu domiciliu provizoriu la Institutul Central de Statistică, prin bunăvoinţa savantului Anton Golopenţia, care îl îndeamnă să-şi scrie memoriile din prizonierat. Scăpat din „laboratorul sociologic” al lagărului sovietic, tânărul bucovinean dezrădăcinat intră acum într-un alt „laborator”,

[26] Const. Ciopraga, *Literatura română între 1900 şi 1918*, Iaşi, Editura Junimea, 1970, p. 211–212; Emil Satco, Ioan Pînzar, *Dicţionar de literatură Bucovina*, Suceava, Biblioteca Bucovinei „I. G. Sbiera”, 1993, p. 196; Constantin Loghin, *Gavril Rotică*, în volumul *Istoria literaturii române din Bucovina, 1775–1918 (În legătură cu evoluţia culturală şi politică)*, Ediţia a II-a, Cernăuţi, Editura „Alexandru cel Bun”, 1996, Colecţia „Bucovina literară”, p. 296–302 (retipărirea ediţiei din 1926); Eugen Lovinescu, *Poezia sămănătoristă în Bucovina*, în *Istoria literaturii române contemporane 1900–1937*, Chişinău, Casa de Editură Litera, 1998, p. 77–78; Lucian Predescu, *Enciclopedia României „Cugetarea”. Material românesc. Oameni şi înfăptuiri*, Ediţie anastatică, Bucureşti, Editura Saeculum I.O–Editura Vestala, 1999, p. 744 (retipărirea ediţiei din 1940); Grigore C. Bostan, Lora Bostan, *Pagini de literatură română Bucovina, regiunea Cernăuţi, 1775–2000*, Cernăuţi, Editura „Alexandru cel Bun”, 2000, p. 171–174; Emil Satco, *Antologia poeţilor români din Bucovina (1775–2002)*, Iaşi, Editura Junimea, 2002, p. 29–31; C[onstantin] T[eodorovici], *Gavril Rotică*, în *Dicţionarul general al literaturii române*, Vol. 5 (P–R), Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 2006, p. 704. Vezi şi www.crispedia.ro.htm. Articolul biobiliografic de aici, accesat de noi la 30 ianuarie 2015.

BDD-A32842 © 2015 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:59:26 UTC)

al cărui „experiment” a durat, timp de patruzeci de ani, până în decembrie 1989, în „universul penitenciar” din România comunistă.

După război, Vladimit Trebici este, pe rând, şef de secţie la Institutul Central de Statistică (1949–1951), redactor la revista „Probleme economice” (1951–1953), şef de secţie la Institutul de Cercetări Economice al Academiei R.P.R. (1956–1958), director, consilier ministerial şi director adjunct la Direcţia Generală de Statistică (1958–1972). Profesor cu jumătate de normă la Facultatea de Drept a Universităţii Bucureşti (1948–1949), la Academia de Studii Economice (1949–1951, 1953–1972) şi la Institutul Politehnic din Bucureşti (1958–1968). Profesor cu normă întreagă la Academia de Studii Economice, din 1972. Fondator şi director al Centrului de Cercetări Demografice al Academiei Române (din 1995), instituţie care astăzi îi poartă numele.

Doctor în filosofie al Facultăţii de Filosofie a Universităţii din Bucureşti (13 iulie 1971) cu teza *Creşterea economică şi dezvoltarea populaţiei în Republica Socialistă România în perioada 1948–1969*.

Studii de demografie, statistică, sociologie, economie, cibernetică, istoria ştiinţei, printre care: *Metode moderne de analiză demografică* (1970); *Populaţia României şi creşterea economică. Studii de demografie economică* (1971); *Populaţia României* (1974); *Demografia oraşelor României* (1977); *Satul românesc şi ţărănimea: aspecte demografice* (1985); *Demografie şi etnografie* (1986); *Genocid şi demografie* (1991); *Bucovina. Populaţia şi procesele demografice, 1775–1993* (1994). Circa 600 de lucrări (manuale, cursuri, cărţi, dicţionare şi encicopedii, studii şi articole), publicate în România şi peste hotare în perioada 1948–1998.

Membru al Asociaţiei Sociologilor din România, al Comisiei Naţionale de Demografie, al Uniunii Internaţionale pentru Studiul Ştiinţific al Populaţiei, al Asociaţiei Europene de Demografie, al Societăţii Europene pentru Economia Populaţiei. Preşedinte de onoare al Societăţii pentru Cultura şi Literatura Română în Bucovina (1990–1999), cetăţean de onoare al oraşului Rădăuţi (27 noiembrie 1997). M.c. al Academiei Române, 13 noiembrie 1990, membru titular 10 noiembrie 1992. Discurs de recepţie: *Geopolitica şi demografia în România: Anton Golopenţia, 1909–1951* (16 mai 1994). Academicianul Vladimir Trebici este laureat al Premiului Academiei „Ion Ionescu de la Brad” (împreună cu profesorul Mircea-Dragoş Biji) pentru monografia *Uzinele „I. C. Frimu” Sinaia* (1958). Lucrarea *Demografie şi etnografie*, elaborată în colaborare cu Ion Ghinoiu, este răsplătită de Academia Română cu Premiul „Nicolae Iorga” (1986).

BDD-A32842 © 2015 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:59:26 UTC)

Membru în colegiul de redacţie al periodicului „Analele Bucovinei” (din 1994), academicianul Vladimir Trebici semnează aici studii şi articole: *Unirea Bucovinei cu România*, anul I, nr. 1 [ianuarie–iunie] 1994, p. 15–21; *Profesorul Vasile Grecu (1885–1972)*, anul II, nr. 1 (3), [ianuarie–iunie] 1995, p. 15–22; *Omagiu prof. Dragoş Rusu*, *ibidem*, p. 224–225; *Constantin Brătescu, profesor la Universitatea din Cernăuţi*, *ibidem*, anul III, nr. 1 (5), [ianuarie–iunie] 1996, p. 13–16; *Ion Negură (1909–1985)*, *ibidem*, anul III, nr. 2 (6), [iulie–decembrie] 1996, p. 299–304; *Academicianul Radu Grigorovici la vârsta de 85 de ani*, *ibidem*, anul IV, nr. 1 (7), [ianuarie–iunie] 1997, p. 269–271; *Relaţiile dintre societăţile studenţeşti române şi germane de la Universitatea din Cernăuţi ca model de înţelegere interetnică (1875–1938)*, *ibidem*, anul IV, nr. 2 (8), [iulie–decembrie] 1997, p. 281–286; *Radu Economu a împlinit 80 de ani*, *ibidem*, p. 525–526; *Claudiu Dombrovschi la 89 de ani*, *ibidem*, p. 527–528; *Despre demografia Bucovinei, ibidem*, anul IV, nr. 3 (9), 1997, p. 591–596 (număr special); *Traian Brăileanu, omul şi opera*, *ibidem*, anul V, nr. 1 (10), [ianuarie–iunie] 1998, p. 13–19; *La despărţirea de Victor Săhlean, ibidem*, p. 227–228; *George Macrin (1911–1991)*, *ibidem*, anul V, nr. 2 (11), [iulie–decembrie] 1998, p. 245–248; *Profesorul Octavian Ştefănescu la 90 de ani*, *ibidem*, p. 469–471.

Tot în Bucovina, Vladimir Trebici publică studii şi articole, la Cernăuţi, în „Glasul Bucovinei” (*Sextil Puşcariu şi Bucovina*, anul I, nr. 3, iulie–septembrie, 1994, p. 28–33; *Facultatea de Teologie din Cernăuţi (1875–1940) şi importanţa sa ecumenică*, anul II, nr. 1 (5), ianuarie–martie, 1995, p. 49–54; *Diaspora bucovinenilor din Bucureşti*, anul III, nr. 2 (10), aprilie–iunie, 1996, p. 10–21; *Academicianul Radu Grigorovici la 85 de ani*, anul III, nr. 4 (12), octombrie–decembrie, 1996, p. 15–19; *Despre demografia Bucovinei*, anul IV, nr. 2 (14), aprilie–iunie, 1997, p. 11–17; *Cuvânt rostit la funeraliile prof. dr. Victor Săhleanu, în ziua de 28 august 1997*, anul IV, nr. 3 (15), iulie–septembrie, 1997, p. 56–57; *Democraţie – origini, evoluţie, caracteristici şi perspective*, comunicare susţinută la Congresul al IV-lea al Societăţii pentru Cultura şi Literatura Română în Bucovina, Rădăuţi, 29 august 1998, anul V, nr. 3 (19), iulie–septembrie, 1998, p. 41–47) şi „Septentrion”. Foaia Societăţii pentru Cultura şi Literatura Română în Bucovina, Gălăneşti–Rădăuţi (*Bucovina. Istorie şi demografie*, anul I, nr. 1, 30 iunie 1990, p. 5–8; anul I, nr. 2–3, 28 noiembrie 1990, p. 11–12; anul II, nr. 4–5, aprilie 1991, p. 16; *Bucovina în perioada interbelică: Universitatea*, anul II, nr. 6–7, 1992–1993, p. 5–7; *Traian Brăileanu (1882–1947). Omul şi profesorul*, anul III, nr. 10–11, 1995, p. 1, 4–5). Interviul acordat Alexandrinei Cernov, în 1996, inaugurează un capitol nou în formatul periodicului „Glasul Bucovinei”, *Dialoguri cu bucovinenii*, oferind celor interesaţi date şi informaţii biografice diverse, dar şi o imagine strălucitoare a Cernăuţilor ca „centru de cultură, ospitalier, deschis tuturor”, într-o Bucovină ce se individualizează în atmosfera

BDD-A32842 © 2015 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:59:26 UTC)

epocii, mai ales în perioada 1875–1938, ca „spaţiu cultural privilegiat”[27] pe aceste „străvechi meleaguri de românitate”.

De interes pentru cercetarea ştiinţifică, în general pentru istoria culturii din Bucovina, este şi o altă lucrare, *Întrunirile academice „Bucovina” şi „Moldova”*, elaborată în colaborare cu Dragoş Rusu. Întocmită în 1981, aceasta rămâne în manuscris timp de trei decenii, fiind tipărită în „Almanahul cultural-literar al românilor nord-bucovineni, XIX, Cernăuţi–Târgu-Mureş, Societatea Culturală „Arboroasa”–Fundaţia Culturală „Vasile Netea”, 2010, p. 20–60, însă fără *Glosar* şi *Apendice*.

Spre sfârşitul vieţii, în perioada 5–27 decembrie 1992, la Massagno-Lugano (Elveţia), Vladimir Trebici îşi scrie *Însemnările din memorie*, încercând să dea curs îndemnului lui Anton Golopenţia, din 1946, care i-a cerut să-i povestească anii petrecuţi pe front şi în prizonierat („m-a îndemnat să-i relatez despre traiul nostru de toate zilele, despre viaţa culturală, raporturile dintre prizonieri şi autorităţi, dintre diferitele naţionalităţi”), sociologul intuind imediat „cât de utilă din punct de vedere ştiinţific era o asemenea experienţă, relatată cât mai curând şi mai veridic”. Aceste însemnări văd lumina tiparului postum, la Cernăuţi, în paginile periodicului „Glasul Bucovinei”, după aproape două decenii de la aşternerea lor pe hârtie (2010–2011).

Într-un *Argument*, academicianul bucovinean face câteva precizări interesante referitoare la acest tip de „literatură de frontieră”, neuitând mai ales de responsabilitatea menţionată de Miron Costin („eu voi da sama de toate ale mele câte scriu”), într-o perioadă de recrudescenţă a mistificărilor şi a lipsei de orice răspundere în societatea românească postcomunistă: „Până la sfârşit, îmi dau seama că voi ajunge să evoc întreaga mea viaţă, dar numai în măsura în care faptele, întâmplările, oamenii au relevanţă socială, adică pot furniza elemente şi informaţii istoricilor, sociologilor, psihologilor. Nu voi face literatură, îmi voi reprima efuziunile sentimentale, voi ţine sub control – atât cât se poate! – nostalgia… Nefiind literare, însemnările de faţă nu sunt nici «documentare»: nu recurg la cărţi, reviste, documente, chiar dacă le am la îndemână. Mă bizui doar pe memoria mea. De aici şi titlul nepretenţios *Însemnări din memorie*, care însă nu mă absolvă de răspundere. Că de cei care «băsnesc» memorialistica noastră nu a dus lipsă de la cronicari încoace”[28].

---

[27] *Dialoguri cu bucovinenii: acad. Vladimir Trebici – Alexandrina Cernov* [m.o. al Academiei Române], în „Glasul Bucovinei”, revistă trimestrială de istorie şi cultură, Cernăuţi–Bucureşti, anul III, nr. 1 (9), ianuarie–martie, 1996, p. 3–9.

[28] Vladimir Trebici, *Argument*, în „Glasul Bucovinei”, revistă trimestrială de istorie şi cultură, Cernăuţi–Bucureşti, anul XVII, nr. 2 (66), aprilie–iunie 2010, p. 103. Pentru bucuria lecturii şi plăcerea comparaţiei, vezi şi Dimitrie Vatamaniuc, Constantin Hrehor, *Convorbiri sub scara cu îngeri*,

BDD-A32842 © 2015 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:59:26 UTC)

Însemnările din memorie ale academicianului bucovinean Vladimit Trebici, expresie a unei memorii prodigioase, reprezintă un fascinant breviar de istorie a culturii moderne şi contemporane. Pentru el, lumea satelor din preajma Cernăuţilor, în mod special, Bucovina, în general, reprezintă, ca şi copilăria şi adolescenţa sa, „epoca cea mai luminoasă", către care se întoarce cu dragoste şi pe care o evocă atât de des. Satele din Bucovina septentrională şi împrejurimile Cernăuţilor, încărcate de pitoresc, neamurile, părinţii, fraţii şi surorile, instituţiile satului tradiţional (biserica, şcoala), ocupaţiile oamenilor, portul, limba vorbită în Bucovina de altădată, datinile şi obiceiurile, credinţă, mentalităţi, psihologie, relaţii interetnice şi etologie umană, mari evenimente (precum războiul), incursiunile în istoria locală, între care se distinge evocarea lui Mihai Eminescu, dar şi a dascălilor săi de la Cernăuţi, anii de studenţie, participarea sa la operaţiunile militare de pe Frontul de Răsărit, prizonieratul (viaţa din lagăr, privită sub toate aspectele), eliberarea din captivitatea sovietică, revenirea în ţară, bogata sa activitate profesională, limbajul de lemn al epocii comuniste şi serviciul de cadre, puţinele referiri la perioada postdecembristă fac obiectul unor valoroase „însemnărilor din memorie", ivite printr-un „concurs de minuni", cum autorul însuşi mărturiseşte în însemnările din *Postfaţă*[29].

După evenimentele din 1989, timp de aproape un deceniu, academicianul Vladimir Trebici participă activ la viaţa ştiinţifică din Bucovina, contribuind prin comunicările sale, alături de academicianul Radu Grigorovici, la renaşterea cercetării ştiinţifice de aici. În cadrul dezbaterii publice organizate la Suceava, în 23 martie 1991, el prezintă proiectul de elaborare a *Enciclopediei Generale a Bucovinei*, al cărui autor este. Întocmit la iniţiativa Societăţii pentru Cultura şi Literatura Română în Bucovina, proiectul are în structura sa capitolele: I. Istorie; II. Pământul (1. Geografie; 2. Geologie; 3. Resurse naturale); III. Oamenii (1. Demografie generală; 2. Românii; 3. Rutenii/ucrainenii; 4. Germanii; 5. Evreii; 6. Polonezii; 7. Lipovenii; 8. Alte neamuri); IV. Economia (1. Agricultura; 2. Creşterea animalelor; 3. Pădurile; 4. Industria şi mineritul; 5. Transporturile şi comunicaţiile; 6. Industria casnică; 7. Alte activităţi economice); V. Cultura (1. Biserica Ortodoxă. Mitropolia. Fondul Religios

Cuvânt-înainte: acad. Eugen Simion, Iaşi, Editura Timpul, Colecţia „Enciclopedia Bucovinei în studii şi monografii" (33), 2010.

[29] Vezi Alexandrina Cernov, *Vladimir Trebici sau Cernăuţiul într-o viziune plină de nostalgie*, *ibidem*, p. 91–95. Tot aici, un folositor *Curriculum vitae*, p. 96–100. Memorialistica acestui autor bucovinean se publică aici în şase părţi: *Însemnări din memorie* (I), anul XVII, nr. 2 (66), aprilie–iunie 2010, p. 101–128; *Însemnări din memorie* (II), anul XVII, nr. 3 (67), iulie–septembrie 2010, p. 101–128; *Însemnări din memorie* (III), anul XVII, nr. 4 (68), octombrie–decembrie 2010, p. 114–124; *Însemnări din memorie* (IV), anul XVIII, nr. 1 (69), ianuarie–martie 2011, p. 118–147; *Însemnări din memorie* (V), anul XVIII, nr. 2 (70), aprilie–iunie 2011, p. 97–131; *Însemnări din memorie* (VI), anul XVIII, nr. 3 (71), iulie–septembrie 2011, p. 87–110.

BDD-A32842 © 2015 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:59:26 UTC)

Greco-Oriental. Învăţământul teologic; 2. Celelalte confesiuni; 3. Învăţământul; 4. Sănătatea publică; 5. Literatura şi presa; 6. Muzica şi teatrul; 7. Folclorul; 8. Alte arte; 9. Societăţi culturale); VI. Administraţia şi viaţa politică (1. Administraţia austriacă, 1775–1918; 2. Administraţia românească, 1918–1940, 1941–1944; 3. Administraţia sovietică, 1940–1941, 1944–1989; 4. Evoluţia împărţirii administrative a Bucovinei; 5. Partidele politice); VII. Bucovina în lumina dreptului istoric şi internaţional (1. Anexarea din 1775; 2. Unirea Bucovinei cu România, 1918. Aspecte juridice şi diplomatice; 3. Pactul Ribbentrop-Molotov şi anexarea Bucovinei de Nord, 1940; 4. Legislaţia şi dreptul; 5. Dreptul „obişnuielnic" în Bucovina); VIII. Structura socială şi etnică a Bucovinei. Probleme speciale (1. Ţăranii; 2. Răzeşii, mazilii şi boierii; 3. Colonizarea şi imigrările în perioada 1775–1918; 4. Emigrări din Bucovina până în 1914; 5. Colonizări, imigrări şi deportări, 1940–1990; 6. Schimburi interetnice: căsătorii mixte, asimilări); IX. Sate şi oraşe (monografii); X. Personalităţi culturale şi politice (monografii)[30].

Academicianul Vladimir Trebici se stinge din viaţă la 13 februarie 1999, în Bucureşti[31].

---

[30] Pentru avatarurile acestui proiect, vezi între altele: D. Vatamaniuc, *Centrul de Studii „Bucovina" la un deceniu de activitate*, în „Analele Bucovinei", anul IX, 2 (19), 2002, p. 317–326; D. Vatamaniuc, *Enciclopedia generală a Bucovinei*, în volumul *Bucovina între Occident şi Orient. Studii şi documente*, Prefaţă de acad. Ştefan Ştefănescu, Bucureşti, Editura Academiei Române, Colecţia „Enciclopedia Bucovinei în studii şi monografii" (20), 2006, p. 30–36. Procesul-verbal de la dezbaterea publică a proiectului, desfăşurată la Suceava, în 23 martie 1991, este inclus de Vasile I. Schipor în documentarul *Românii din Bucovina în reconstrucţia societăţii civile*, publicat în „Analele Bucovinei", Bucureşti, anul XII, nr. 1 (23), [ianuarie–decembrie], 2005, p. 192–196 şi în volumul său *Bucovina istorică. Studii şi documente*, 2007, p. 586–589. Vezi şi Vasile I. Schipor, *„Analele Bucovinei", periodicul Institutului „Bucovina" al Academiei Române. Destinul unui proiect ştiinţific*, în „Analele Bucovinei", anul XXI, nr. 2 (42), [iulie–decembrie] 2014, p. 339–341.

[31] [I. Pânzaru, Petru Froicu], *Ştiinţa în Bucovina. Ghid biobibliografic*, vol. I, Suceava, Biblioteca Judeţeană, 1982, p. 164–166; Mihai Iacobescu, *Academicianul Vladimir Trebici la împlinirea vârstei de 80 de ani*, în „Codrul Cosminului". Analele Ştiinţifice de Istorie ale Universităţii „Ştefan cel Mare" Suceava, serie nouă, nr. 2 (12), 1996, p. 753–761; Ştefan Ştefănescu, *Acad. Vladimir Trebici*, necrolog, în „Analele Bucovinei", anul VI, nr. 1 (12), [ianuarie–iunie] 1999, p. 253–254; Vasile Gheţău, *In memoriam. Academician Vladimir Trebici (28 februarie 1916–13 februarie 1999)*, în „Revista română de sociologie", Bucureşti, serie nouă, anul X, nr. 1–2, 1999, p. 215–217; Dorina N. Rusu, *Membrii Academiei Române, 1866–2003. Dicţionar*, Ediţia a III-a, revăzută şi adăugită, cu un Cuvânt-înainte de academician Eugen Simion, preşedintele Academiei Române, Bucureşti, Editura Enciclopedică–Editura Academiei Române, 2003, p. 838; Emil Satco, *Enciclopedia Bucovinei*, vol. II, p. 519–520; Ecaterina Ţarălungă, *Enciclopedia identităţii româneşti. Personalităţi*, Bucureşti, Editura Litera, 2011, p. 780; Ilie Luceac, *O personalitate a unei istorii nescrise a Bucovinei: academician Vladimir Trebici*, în „Glasul Bucovinei", anul XIX,

BDD-A32842 © 2015 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:59:26 UTC)

Crezul său de viaţă, mărturisit în 1996, se află în armonie cu valorile modelului cultural, în spiritul căruia s-a format: „Am muncit sistematic, cu dragoste, pe tărâmul meu... Mi-am dat silinţa să aplic principiile înţelegerii, toleranţei, sub semnul iubirii universale, aşa cum o propovăduia Sfântul Apostol Pavel. În viaţă, de cel mai mare ajutor mi-a fost credinţa, pe care nu am părăsit-o şi de la a cărei învăţătură nu m-am abătut”[32]. Din păcate, câteva dintre lucrările sale importante rămân neterminate: *Istoria populaţiei României*, „o monografie de mari dimensiuni”, însoţită de un vocabular demografic şi *Istoria Bucovinei*, pe care academicanul bucovinean o considera „o datorie de suflet, dar şi o obligaţie morală”.

Zaharia, E. Ar. Pseudonim al lui Zaharia Macovei. Născut la 24 ianuarie 1911, în Horodnicu de Sus, districtul Rădăuţi. Fiul lui Ermolai Macovei şi al Aspaziei, născută Moroşanu, ţărani. Face şcoala primară în sat, după care studiază la Liceul „Dimitrie Cantemir” din Coţmani şi la Cernăuţi (1923–1930). Studii universitare la Facultatea de Litere şi Filosofie a Universităţii din Cernăuţi (1930–1935). Licenţa în filologie cu o teză despre viaţa şi opera lui Gh. Bogdan-Duică. Seminarul Pedagogic Universitar condus de Leca Morariu (1935–1936).

Profesor stagiar la Fălticeni. Locuieşte sporadic la Bucureşti, unde audiază cursurile lui Nicolae Iorga şi Mihail Dragomirescu. Studii postuniversitare de literatură comparată şi lingvistică romanică în Franţa, la Şcoala Română de la Fontenay-aux-Roses, ca bursier al statului român, şi la Sorbona (1938–1941). În 1940, depune la Bucureşti teza de doctorat în istorie, cu tema *La Pensée française et le problème de l’union de tous les roumains*, pe care nu o susţine din cauza asasinării lui Nicolae Iorga, îndrumătorul său ştiinţific. Pentru obţinerea doctoratului la Sorbona, pregăteşte tezele *Le Théâtre religieux français et espagnole jusqu’en 1643* şi *L’Influence espagnole en Roumanie*, pe care nu le va susţine însă, din cauza izbucnirii războiului. La Paris frecventează teatrul şi opera, îl cunoaşte pe Emil Cioran, cu care întreţine relaţii de prietenie.

Membru al Societăţii Scriitorilor Bucovineni, fondată la Cernăuţi, la 12 noiembrie 1938.

Întors în Bucovina, Zaharia Macovei funcţionează ca profesor la Liceul „Aron Pumnul” din Cernăuţi (1941–1944), ţine conferinţe, precum cea despre Ciprian Porumbescu, la 6 iunie 1943, la Teatrul Naţional „Vasile Alecsandri”, participă

nr. 1 (73), ianuarie–martie 2012, p. 59–66; Ion Constantin, *Vladimir Trebici – savant de factură europeană*, *ibidem*, anul XIX, nr. 2 (74), aprilie–iunie 2012, p. 7–13; Mircea Irimescu, *Vladimir Trebici (Trebiş)*, în *op. cit.*, II, 2013, p. 601–602.

[32] Vladimir Trebici, *Demografie. Excerpta et selecta. Academicianul la vârsta de 80 de ani*, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1996. Apud www.crispedia.ro.htm. Articolul biobibliografic de aici, accesat de noi la 17 februarie 2015.

BDD-A32842 © 2015 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:59:26 UTC)

la activităţile organizate de Societatea Scriitorilor Bucovineni, colaborează la periodicele vremii: „Bucovina”, „Bucovina literară”, „Revista Bucovinei”, „Anuarul Liceului «Aron Pumnul»”.

Refugiat la revenirea sovieticilor în Bucovina, în martie 1944.

În refugiu, predă la Braşov (1944), Lugoj (1944–1946) şi Oradea (1946–1964). La Oradea este director (1960–1964), apoi lector la Institutul Pedagodic. Conducător de cerc literar la Liceul „Emanuil Gojdu“ şi la Liceul Pedagogic, conducător de cenaclu studenţesc. Pensionat în 1973. Locuieşte la Bucureşti, Cluj şi Sibiu. Doctor Honoris Causa al Universităţii din Oradea (1998).

Debut publicistic, în 1927, la „Ziarul călătoriilor şi al ştiinţelor populare“. Colaborări la numeroase periodice, între care: „Junimea literară“, „Familia“, „Pagini literare“, „Societatea de mâine“, „Viaţa literară“, „Calendarul“, „Revista Fundaţiilor Regale“, „Bucovina literară“. În 1931, editează, împreună cu alţi colegi, revista şapirografiată „Gâtiţa calicilor“. Redactor la „Glasul Bucovinei“, „Deşteaptă-te, creştine!“, „Pana literară“ (1933), „Orion“ (1933–1935), „Argonaut“ (1934), „Nord“ (1938).

După 1944, colaborează la „Familia”, „Gaudeamus”, „Crişana”, „Filobiblon”, „Nebănuitele trepte”, „Orizont”, „Limbă şi literatură”, „Cercetări de limbă şi literatură”, „Ţara Crişurilor”, „Vatra”, „Colocviu”, „Pagini bucovinene”, „Floare de gând”, „Lucrări ştiinţifice”. Şi după 1989 îl găsim cu diverse colaborări în paginile unor periodice: „Buciumul”, „Demiurg”, „Jurnalul literar”.

În perioada 1971–1973, redactează o publicaţie dactilografiată, „Dor”.

Debut editorial, în 1933, cu placheta *Rostiri tari*, publicată în colaborare cu Arcadie Cerneanu. Alte scrieri: *Afania*, cu o prefaţă de Vera Marian [Ghedeon Coca], Rădăuţi, 1933; *Trandafirii negri*, Rădăuţi,1933; *Apoteoz*, Cernăuţi, 1933; *Minois*, Rădăuţi, 1934; *Trestia Barcan*, cu o prefaţă de George Demetru Pan, Rădăuţi, 1934; *Hora holdelor*, Rădăuţi, 1935; *Marathon*, Bucureşti, 1936; *Acteon*, Fălticeni, 1938; *Insurgenţe*, Fălticeni, 1938; *Nord*, Fălticeni, 1938; *Nerv*, Bucureşti, 1940; *Sânge şi crini*, Cernăuţi, 1942; *Beatitudini*, Cernăuţi, 1943; *Alborada (Poezii gotice)*, Ediţie îngrijită de Ion Derşidan şi Paul Magheru, Prefaţă de Mircea Zaciu, Reşiţa, 1998.

Autor dramatic. Piesa de teatru *Conştiinţa* este publicată în „Bucovina literară” (1944), iar alte şapte rămân în manuscris: *Năluca, Primul Muşatin, Matei înţeleptul, Viviana, Acul bate, Maura în munţi, Acoperişul*.

Ediţii şi antologii: Ion Roşca, *Semne-n scuturi*, Cu o prfaţă de Mircea Streinul, Bucureşti, 1937; *Antologie rădăuţeană*, Cu coperta şi desene de Eugen Drăguţescu, precum şi o prefaţă a editorului, Cernăuţi, Colecţia „Societăţii Scriitorilor Bucovineni”,

BDD-A32842 © 2015 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:59:26 UTC)

1943; Ioan Slavici, *Atitudini şi mărturisiri*, Cu o prefaţă a editorului, Timişoara, 1975; Horia Bottea, *Game şi pendulări*, Prefaţă de Geo Bogza, Postfaţă de Ilie Radu-Nandra, Cluj-Napoca, 1983 (în colaborare cu Ilie Radu-Nandra).

Traduceri, cu precădere poezie, din autori francezi (Baudelaire, Rimbaud, Gautier), spanioli (Federico Garcia Lorca) şi ruşi (Bunin). Alte traduceri: Adela Popescu, *Entre nous – le temps*, Paris (1986); *Between us – time. Între noi – timpul*, Ediţie plurilingvă, Wahington DC, 1992 (în colaborare); Mihaela Bidilică-Vasilache, *Existenţe–Existences*, Ediţie bilingvă, Braşov, 1999.

Autor al unor studii de istorie literară şi folcloristică: *Nuvelele lui Ion Grămadă* (Cernăuţi, 1932), *Stihuri metafore şi imagini româneşti* (Rădăuţi, 1935); *Viaţa şi opera lui Gh. Bogdan-Duică* (Cernăuţi, 1935); *Artur Gorovei* (Braşov, 1938); *„Revista nouă”. Indice bibliografic 1887–1895. Poezia* (Rădăuţi, 1938); *Portrait de la Bucovine* (Paris, 1939); *Câteva caractere ale literaturii bucovinene* (Cernăuţi, 1943); *Essai de bibliographie pour l’étude du „dor” roumain* (Cernăuţi, 1943); *Opinii europene despre dor* (Bucureşti, 1943); *Monografia Liceului „Emanuil Gojdu”* (Oradea, 1971). Colaborări la lucrări didactice colective. Corespondenţă prodigioasă.

Lucrări rămase în manuscris: *Dicţionar de tipuri umane*; *Simfonia literaturii bucovinene*; *Dorul în viziunea românească*; *Istoria literaturii bihorene*; *Curs de literatură română (1848–1968)*.

Alte pseudonime: Ear, E. Arabescu, B. Bănulescu, Mălin Bucur, Dem. Codrescu, E. Frăsinel, Firu Magdalin, Radu Voichiţă.

George Călinescu îl include în rândul „suprarealiştilor bucovineni” şi afirmă că poetul „cultivă un mitic ceţos”. Interpretări mai noi susţin că „notele personale ale scrisului lui E. Ar. Zaharia sunt mai evidente în poeziile sale cu tematică rustică, bogate în imagini şi colorit peisagistic bucovinean”. Poemul *Flăcău arborosean* este ilustrativ pentru „poezia arboroseană”, fondată de gruparea „iconarilor” epocii, hrănindu-se din ethosul şi mitologia naţională: „Port chimir şi fluier lung arborosean / Şi pe Ştefan-Vodă gingaş sub veşminte. / Sângele arcaşilor aspru şi fierbinte / Bate-n vadul trupului prins în găietan. // Cuşmă şi opincă, dulci răcori de fag, / Cerbi-notând în lună setea să-şi adape, / Turmele de aur, coborând spre ape / Şi luceferi galbeni punte până-n prag. // Prundurile-n care viscoli viteaz / După bour roşu tânăr Crai şi Molda, / Bat haiduci cu flinte cerul ţării, holda, / Chivăre albastre, fraţii noştri brazi. // Dealuri de lumină, calde ca un sân / Şi-un bădiţă cântec, iele pe hotare, / Prin legende umblă Decebal călare, / Ceru-l poartă-n spate ca un stog de fân. // Vremea răscoleşte prafuri de uitare, / Toacă turnuri albe slujbele prin munte, / Din imperii vaste luna ca o punte / De argint se-ntinde şi se culcă-n mare. // Am crescut adâncul mit arborosean /

BDD-A32842 © 2015 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:59:26 UTC)

Ca o rădăcină prin cotlon de vis / Şi-n răscrucea vremii fruntea am deschis / Ca o gură nouă pe-un străvechi vulcan”[33].

Din creaţia în versuri a acestui „longeviv de o impresionantă luciditate”, pentru care dorul este „tristeţea metafizică a românilor”, mai transcriem un text, *Rugăciune*, sugestiv, în opinia noastră, pentru „splendida resurecţie literară a Bucovinei” din anii ’30–’40 ai veacului trecut: „Doamne, mult m-ai iubit că m-ai făcut om / Şi nu fir de iarbă, gânganie sau pom. / (E drept că de-aş fi fost nuanţe, munte, apă, / Aş fi simţit din mine natura cum s-adapă). // Îţi mulţumesc că mi-ai dăruit / O mie de simţuri să simt ce nimeni n-a simţit / Şi, înainte de a trece în marele neant, / Să mă exprim impudic, suav şi elegant; // Să văd frumuseţi care spintecă ochii, / Să gust melodii prin nouri de rochii, / Să gust cu porii, cu fruntea, cu firea / Parfumul în care dansezi nemărginirea. // Pentru toate mă-nchin, îţi mulţămesc / Că mi-ai dăruit un fantastic poësc, / Că mi-ai pus pe suflet sigiliu / Identic cu lumina poetului Virgiliu; // Pentru harul minţii, pentru anii / Ce i-ai cheltuit cu mine ca banii, / Pentru norocul nevisat, dar avut, / Pentru fiecare prieten, fiecare sărut, // Pentru bucuriile mamei care sta ca o sfântă / Simfonia de holde s-audă cum cântă, / Pentru liniştea pură de giulgiu ceresc / În care mă culc, visez, mă trezesc... // Acum să nu faci din mine surcele, / Să nu mă duci în mlaştini să-şi spele / Ploile putrede pletele abia, / Ci lutul în palme încă o dată îl ia, // Frământă-l cu grijă, să-i dai un contur / Mai viu ca oglinda, ca roua de pur, / Plămădindu-mi fiinţa cu-aluaturi de soare / Într-o formă perfectă a tot nepieritoare”[34].

Scriitorul bucovinean E. Ar. Zaharia se stinge din viaţă la 22 ianuarie 2005 în Sibiu[35].

Postum, acasă, creaţia sa poetică este adunată în două volume: E. Ar. Zaharia, *Antologia poeziei antume*, Ediţie îngrijită de Emil Ianuş, Horodnicu de Jos, Editura

[33] Vezi la Grigore C. Bostan, Lora Bostan, *Pagini de literatură română Bucovina, regiunea Cernăuţi 1775–2000*, Compendiu şi antologie, Cernăuţi, Editura „Alexandru cel Bun”, Colecţia „Bucovina literară”, 2000, p. 342.

[34] E. Ar. Zaharia, *Antologie rădăuţeană*, Cu coperta de Eugen Drăguţescu, Cernăuţi, Colecţia „Societăţii Scriitorilor Bucovineni”, 1943, p. 59.

[35] Vezi, între altele, şi: Adrian-Dinu Rachieru, *Fiul risipitor: E. Ar. Zaharia*, în volumul *Poeţi din Bucovina*, Selecţie, studiu introductiv şi profiluri critice, Timişoara, Editura „Helicon”, 1996, p. 530–532; Ion Popescu-Sireteanu, *Scriitorul Zaharia Macovei*, în „«Septentrion». Foaia Societăţii pentru Cultura şi Literatura Română în Bucovina”, Rădăuţi, anul XIII–XIV, nr. 19–20, 2002–2003, p. 17; Ion Popescu-Sireteanu, *Scriitorul Zaharia Macovei/E. Ar. Zaharia*, în volumul *Bucovina. Oameni şi cărţi*, Timişoara, Editura „Augusta”–Artpress, 2005, p. 275–282; Dan Mănucă, *Zaharia, E.Ar.*, în Eugen Simion (coordonator general), *Dicţionarul general al literaturii române*, vol. VII (Ţ–Z), Bucureşti, Editura „Univers Enciclopedic”, 2009, p. 472–473. Vezi şi www.crispedia.ro.htm. Articolul biobibliografic de aici, accesat de noi la 15 ianuarie 2015.

BDD-A32842 © 2015 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:59:26 UTC)

„Ion Prelipcean”, 2012, 276 p.; E. Ar. Zaharia, *Antologia poeziei postume*, Ediţie îngrijită de Emil Ianuş, Horodnicu de Jos, Editura „Ion Prelipcean”, 2014, 222 p.

BDD-A32842 © 2015 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:59:26 UTC)